

Research Paper

Investigating the Relation Gender and the Effect of the Presence of Women with Financial Expertise in the Composition of the Audit Committee with the Audit Quality of the Companies Admitted to the Tehran Stock Exchange

Soheila Lashgarara ^{1*}, Mehdi Khorramabadi ², Raziye Ahmadi³

1. Assistant Professor, Department of Accounting, Payame Noor University, Tehran, Iran

2. Assistant Professor, Department of Accounting, Payame Noor University, Tehran, Iran

3. Graduated with a master's degree in accounting, Yasin Institute of Higher Education, Borujerd, Iran

Received: 2023/11/27

Revised: 2023/11/29

Accepted: 2025/02/23

Use your device to scan and read
the article online

DOI:

10.71801/JZVJ.2025.1172428

Keywords:

audit quality, audit fee, audit committee, presence of women in the audit committee.

Abstract

Introduction: The presence of women with financial expertise in the composition of the board of directors and specialized committees of stock companies, due to the inherent, personality and moral differences of women compared to men, has brought different monitoring and performance consequences in companies. The sum of the above factors can improve the audit quality. For this purpose, the present study examines the relationship between gender and financial expertise of women in the audit committee with audit quality.

Methods: In order to check the hypotheses of the research, the data of 126 companies admitted to the stock exchange during the period of 2016 to 2020 were tested using panel data regression and logit regression.

Results: The findings indicated that the presence of women in the audit committee of companies is not in a suitable situation and a limited number of companies use the presence of women in their audit committee. The results of the research showed that the membership of women in the audit committee has no significant relationship with the quality of accruals, while there is a negative and significant relationship with the disclosure of audit fees. On the other hand, the financial expertise of the female members of the audit committee has no significant relationship with the quality of accruals and the disclosure of audit fees.

Conclusion: Based on the obtained results, it seems that in the environmental conditions of our country, the supervisory role of women in audit committees is not very effective and not only does not improve the quality of audit, but the quality of audit has also decreased. Therefore, more attention should be paid to the real position of expert women in the audit committee in order to play their supervisory and functional role.

Citation: Lashgarara S, Khorramabadi M, Ahmadi R. Investigating the Relation Gender and the Effect of the Presence of Women with Financial Expertise in the Composition of the Audit Committee with the Audit Quality of the Companies Admitted to the Tehran Stock Exchange, Quarterly Journal of Women and Society. 2025; 16 (62): 95-111

*Corresponding Author: Soheila Lashgarara

Address: Assistant Professor, Department of Accounting, Payame Noor University, Tehran, Iran

Tell: 09163600406

Email: s.lashgarara@pnu.ac.ir

Extended Abstract

Introduction

The audit committee as a supervisory tool is considered by many experts as the most important specialized committee of the board of directors, which has extensive powers in the field of supervision, accountability and financial reporting process (6). Obviously, in order to effectively and efficiently implement its supervisory role, the audit committee, in addition to professional independence, must also have sufficient financial expertise (2). However, recently, gender diversity in the composition of the board of directors and its specialized committees has been recognized and paid attention to as one of the factors of increasing effectiveness in the performance of companies (6). The effective presence of female managers in the composition of the board of directors of companies due to the elegance, precision and high responsibility of women can have a significant impact on the employment of independent expert auditors with quality and supervision of audit performance and the application of consulting services. The sum of the above attitudes can provide a basis for improving audit quality.

Methods

The current research is of a quantitative type and because the researched concepts exist objectively in the outside world, it is in the positivist research group. In this research, the library method was first used to collect data and information. In this way, the information needed to complete the theoretical foundations of the research was collected by studying Persian and Latin articles and books. In the following, the required research data were extracted from the video and statistical archives of the Tehran Stock Exchange Organization and the official website of the Tehran Stock Exchange Company for a period of 5 years and between 2016 and 2020. Finally, in order to test the hypotheses of the research, the regression approach has been used using Eviuse software.

Findings

Examining the results of the first and second hypothesis of the research that there is a significant relationship between the presence of a female member in the audit committee and the quality of the audit (based on the quality of accruals and audit fees) showed that the presence of women in the audit committee has no significant relationship with the quality of accruals. While there is a negative and significant relationship with audit fees. Therefore, it seems that in Iranian companies, not only the presence of women has not improved the audit quality, but it has also reduced it. One of the reasons for rejecting the first hypothesis is the lack of belief in the high abilities and inherent creativity of women and the use of conditions for their appropriate presence in the composition of the board of directors and its sub-committees in the environmental conditions of our country. The results of the above hypotheses are against the results of the research of Abbasi et al (1), while they are consistent with the findings of the research of Ittonen et al (23) and Alhababsah & Yekini (7). The third and fourth hypothesis of the research also investigated the significant relationship between the presence of a female member with financial expertise in the audit committee and the quality of the audit (based on the quality of accruals and the auditor's fee). Abbasi et al (1), stated that it is believed that female accounting professionals have more responsibility for monitoring financial reports. The reason for this is that they have more accounting accuracy and if the quality of the financial reports is unfavorable, their professional reputation will be damaged. Nevertheless, the examination of the results of the third and fourth hypotheses of the research showed that there was no significant relationship between the financial expertise of the female member of the audit committee and the quality of the audit.

Conclusion

It seems that in our country, there is not enough belief regarding the employment of women with financial expertise in the composition of the board of directors and

sub-committees, and there are still uncertainties in this field. Meanwhile, in the past decade, with the expansion of post-graduate education in our country and the major contribution of competent and talented women in this field, it is necessary to lower the limited and traditional view of the patriarchy, and urgently provide the opportunity for the presence of women with financial expertise in the composition of the board of directors. provided companies and by creating confidence and belief in their inherent abilities, used this ability in order to improve their career. Based on the obtained results, it can be suggested that along with the developed countries, the corporate governance guidelines requiring gender diversity with emphasis on financial expertise in the composition of the board of directors and its sub-committees, including the audit committee, should be amended in order to Both the presence of competent and expert women in important and strategic decision-making of companies, including the audit committee, should be increased, and based on the structural differences of men's and women's views, the monitoring of financial reporting should be improved and its quality should also be increased.

Ethical Considerations

Compliance with ethical guidelines

All research data have been received from reliable information banks and other required information has been received from them with the consent and participation of the companies and all the ethical points, including confidentiality, trustworthiness, accuracy in citing, have been taken into consideration.

Funding

All financial resources and costs for research and publication of the article have been paid by the authors and no financial support has

been received.

Authors' contributions

The present research is the result of a collaborative work. The first author is the Corresponding Author .The second author is a research associate and the third author is a master's student in accounting.

Conflicts of interest

This article is titled " Investigating the relation gender and the effect of the presence of women with financial expertise in the composition of the audit committee with the audit quality of the companies admitted to the Tehran Stock Exchange " . This research is not in conflict with personal or organizational interests.

مقاله پژوهشی

بررسی رابطه جنسیت و تاثیر حضور بانوان با تخصص مالی در ترکیب کمیته حسابرسی با کیفیت حسابرسی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران

سهیلا لشگرآراء^۱، مهدی خرم آبادی^۲، راضیه احمدی^۳

۱. استادیار، گروه حسابداری، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

۲. استادیار، گروه حسابداری، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

۳. دانش آموخته کارشناسی ارشد حسابداری، موسسه آموزش عالی یاسین، بروجرد، ایران

چکیده

هدف: حضور زنان با تخصص مالی در ترکیب هیات مدیره و کمیته‌های تخصصی شرکت‌های بورسی به واسطه تفاوت‌های ذاتی، شخصیتی و اخلاقی زنان نسبت به مردان، پیامدهای متفاوت نظارتی و عملکردی را در شرکت‌ها به ارمغان آورده است. مجموع عوامل بالا می‌تواند زمینه بهبود کیفیت حسابرسی را فراهم آورد. بدین منظور، پژوهش حاضر به بررسی رابطه جنسیت و تخصص مالی بانوان در کمیته حسابرسی با کیفیت حسابرسی می‌پردازد.

روش: بمنظور بررسی فرضیات پژوهش، داده‌های ۱۲۶ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار طی بازه زمانی ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۹ با استفاده از روش رگرسیون پانل دیتا و رگرسیون لجستیک آزمون شد.

یافته‌ها: یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که حضور زنان در کمیته حسابرسی شرکت‌ها در وضعیت مناسبی قرار ندارد و تعداد محدودی از شرکت‌ها در کمیته حسابرسی خود، از حضور زنان استفاده می‌کنند. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که عضویت زنان در کمیته حسابرسی با کیفیت اقلام تعهدی ارتباطی معنادار ندارد در حالی که با افشاء حق الزحمه حسابرسی رابطه‌ای منفی و معنادار وجود دارد. از طرفی تخصص مالی اعضا زن کمیته حسابرسی ارتباطی معنادار با کیفیت اقلام تعهدی و افشاء حق الزحمه حسابرسی ندارد. **نتیجه‌گیری:** بر اساس نتایج به دست آمده به نظر می‌رسد که در شرایط محیطی کشور ما، نقش نظارتی زنان در کمیته‌های حسابرسی چندان تاثیرگذار نیست و نه تنها باعث ارتقاء کیفیت حسابرسی نمی‌شود، بلکه کیفیت حسابرسی نیز کاهش پیدا کرده است. بنابراین، باید به جایگاه واقعی زنان متخصص در کمیته حسابرسی بمنظور ایفای نقش نظارتی و عملکردی آنها توجه بیش‌تری شود.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۹/۰۶

تاریخ داوری: ۱۴۰۳/۰۹/۰۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۱/۰۵

از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید

DOI:

10.71801/JZVJ.2025.1172428

واژه‌های کلیدی:

کیفیت حسابرسی، حق الزحمه حسابرسی، کمیته حسابرسی، حضور زنان در کمیته حسابرسی.

* نویسنده مسئول: سهیلا لشگرآراء

نشانی: استادیار، گروه حسابداری، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

تلفن: ۰۹۱۶۳۶۰۰۴۰۶

پست الکترونیکی: s.lashgarara@pnu.ac.ir

مقدمه

ساختار و اثربخشی هیات مدیره و کمیته‌های فرعی آن یکی از شناخته شده‌ترین اشکال ساز و کارهای درون سازمانی حاکمیت شرکتی می‌باشد (۱۴). به گونه خاص، کمیته حسابرسی به عنوان ابزاری نظارتی، از نظر بسیاری از صاحب نظران به عنوان مهم‌ترین کمیته تخصصی هیات مدیره شناخته می‌شود که دارای اختیارات گسترده ای در زمینه نظارت، پاسخگویی و فرآیند گزارشگری مالی است (۶). با توجه به اینکه سهامداران نمی‌توانند به طور مستمر بر مجموعه اقدامات و رویه های حسابداری اتخاذ شده توسط مدیریت نظارت داشته باشند از این رو، هیات مدیره شرکت‌ها مسئولیت نظارت بر فرآیندهای مرتبط با گزارشگری مالی، عملکرد حسابرسان مستقل، حسابرسان داخلی و همچنین، پیش تأییدیه کلیه خدمات حسابرسی و غیر حسابرسی شرکت را به کمیته حسابرسی تفویض و از این راه در صدد صیانت از منافع سهامداران هستند (۷). آپوهامی و تاشاکورا (۸) معتقد هستند که وجود کمیته حسابرسی به ایجاد توازن و تعامل مثبت بین هیات مدیره شرکت، حسابرسان مستقل و حسابرسان داخلی کمک می‌کنند. این کمیته می‌تواند بر مدیریت ارشد شرکت نظارت کرده و با بهبود روابط میان حسابرسان مستقل و مدیریت، میزان استقلال حسابرسان را افزایش دهد و به عنوان عاملی بازدارنده در پیشگیری از تخلف و تقلب مدیریت، نقش موثری ایفا نماید. در صورتی که کمیته حسابرسی در راستای هماهنگ کردن ساز و کار نظارت در شرکت به صورت صحیح سازماندهی شود و مورد استفاده قرار گیرد، می‌تواند برای تمام گروههای ذینفع منافع چشم گیری داشته باشد (۲۱). بدیهی است که کمیته حسابرسی بمنظور اجرای اثر بخش و کارآمد نقش نظارتی خود، افزون بر استقلال حرفه ای، باید از تخصص مالی کافی نیز برخوردار باشد (۲). با این حال، بتازگی تنوع جنسیتی در ترکیب هیات مدیره و کمیته‌های تخصصی آن به عنوان یکی از عوامل افزایش اثربخشی در عملکرد شرکت‌ها شناخته شده و مورد توجه قرار گرفته است (۶). مبتنی بر مبانی نظری، حضور موثر مدیران زن در ترکیب هیات مدیره شرکت‌ها به واسطه ظرافت، دقت و مسئولیت‌پذیری بالای زنان می‌تواند تاثیر به سزایی بر سطح ریسک‌گریزی، محافظه کاری هنگام تصمیم‌گیری و نظارت بر اقدامات مدیریت داشته باشد (۱۹ و ۳۷). در واقع، مشارکت مدیران زن در کمیته‌های فرعی از جمله کمیته حسابرسی، صرفاً یک مساله برابری جنسیتی نیست بلکه یک مساله حکمرانی خوب است که نیاز به توجه و ملاحظه بیش‌تری دارد (۱). وجود تفاوت‌های جنسیتی در بروز عملکرد معنادار شرکت‌ها باعث شده است که در سال‌های اخیر توجه به موضوع تنوع جنسیتی، پیامدهایی مهم برای نظام راهبری شرکتی در پی داشته باشد (۱۲). بررسی پژوهش‌های

صورت گرفته نشان می‌دهد که به واسطه تفاوت‌های شخصیتی و اخلاقی متفاوت زنان، وجود تنوع جنسیتی در کمیته‌های فرعی شرکت‌ها باعث تکرر آراء، ارائه راه حل‌های متنوع، ارتقاء سطح تبادل نظر و استدلال های منطقی درباره مسائل دشوار در مقایسه با کمیته‌هایی که صرفاً از مردان تشکیل شده است، شده است (۳۳). چرا که زنان و مردان با توجه به ویژگی‌های شخصیتی که دارند تمایل به بروز ارزش‌هایی متفاوت دارند که منجر به نگرش‌ها و رفتارهای گوناگون می‌شود (۱۸). از سوی دیگر، یکی از ویژگی‌های مهم برای هر شرکتی، کیفیت گزارشگری مالی مناسب است که از راه اعمال کیفیت حسابرسی در انجام فرآیند حسابرسی و اطمینان بخشی حاصل می‌شود. در این راستا کمیته حسابرسی به واسطه اختیارات مرتبط با بکار گیری حسابرسان مستقل متخصص و با کیفیت و نظارت بر عملکرد حسابرسی و اعمال خدمات مشاوره ای، می‌تواند نقش مهمی در ارتقاء کیفیت حسابرسی ایفا کند. بدیهی است که حضور زنان با تخصص مالی در ترکیب کمیته حسابرسی می‌تواند نقش فعالیت های نظارتی کمیته را در اطمینان بخشی فرآیند گزارشگری مالی و حسابرسی ارتقاء دهد. به نظر می‌رسد که مبتنی بر ویژگی‌های پیش گفته، زنان تمایل بیش‌تری دارند که حسابرسان متخصص و مشهورتری را برای شرکت بکار گیرند و از حسابرسان تقاضای تلاش و اقداماتی بیش‌تر بمنظور افزایش سطح اطمینان بالاتری را دارند (۲۴ و ۲۵). مجموع نگرش های یاد شده می‌تواند زمینه بهبود کیفیت حسابرسی را فراهم آورد. با وجود اهمیت موضوع، ملاحظه می‌شود که پژوهش های داخلی اندکی به بررسی نقش تنوع جنسیتی و همچنین، تخصص اعضاء زن در ترکیب هیات مدیره شرکت‌ها، کمیته حسابرسی و سایر کمیته‌های تخصصی و تاثیر این حضور بر جنبه های متعدد عملکردی و نظارتی شرکت‌ها از جمله کیفیت حسابرسی پرداخته شده است. به نظر می‌رسد که انجام پژوهش هایی در این زمینه در شرایط محیطی کشور ما از اهمیت بالایی برخوردار است، کما اینکه پژوهش های مشابه در این راستا در اکثر کشورها ضمن اینکه از اهمیت درخور توجهی برخوردار هستند، بعضاً حتی زمینه ساز تدوین ساز و کارها و دستورالعمل های قانونی بمنظور حضور شایسته بانوان در ارکان راهبری شرکت‌های بورسی را نیز فراهم آورده‌اند. در همین راستا در کشور ما نیز دیدگاه افزایش تنوع جنسیتی در ترکیب هیات مدیره شرکت‌ها، مبتنی بر دیدگاه کشورهای توسعه یافته، باید توسعه داده شود. از این رو، هدف از این پژوهش پاسخ به این پرسش است که آیا در شرایط محیطی کشور ما، حضور عضو زن با تخصص مالی در کمیته حسابرسی، باعث افزایش کیفیت حسابرسی می‌شود؟ در ادامه پژوهش، ابتدا مبانی نظری و پیشینه

پژوهش های انجام شده و سپس روش شناسی پژوهش، یافته ها و در نهایت، نتایج و پیشنهادهای ارائه می شود.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

در دهه گذشته پس از رسوایی شرکت های بزرگ مانند انرون، ورلدکام و...، سیاست گذاران تصمیم به ایجاد تغییرات اساسی در ساختار راهبری شرکت ها گرفتند. یکی از این تصمیمات، لحاظ کردن تنوع جنسیتی و حضور زنان متخصص در ساختار راهبری شرکتی و عرصه تصمیمات مدیریتی بود تا بتوانند از این طریق تفکرگروهی که فقط متشکل از حضور هیات مدیره های مرد بود را پشت سر بگذارند (۳). در این زمینه، سیاست گذاران در کشورهای گوناگون، برای حضور زنان، قوانین متفاوتی را به تصویب رساندند. به عنوان مثال کشورهایی مانند نروژ، اسپانیا و فرانسه کرسی های اجباری برای حضور زنان در ترکیب هیات مدیره شرکت ها وضع کردند، به طوری که سهم زنان در ترکیب هیات مدیره تا میزان ۴۰٪ افزایش یافت و عدم رعایت آن با تنبیهاتی همچون جریمه، اثر منفی بر دریافت قراردادهای دولتی و همچنین، عدم پرداخت حق الزحمه مدیران اجرایی همراه شده است. همچنین، کشورهایی مانند فنلاند، سوئد و انگلیس رویکرد داوطلبانه (اصل سازگاری یا توضیح دهی) را در پیش گرفتند. بدین صورت که شرکت ها باید سیاست های تنوع جنسیتی را بپذیرند و اطلاعات مرتبط با آن را نیز منتشر و افشاء کنند و در صورت عدم سازگاری یا محدودیت های موجود، باید توضیحات کافی در این زمینه ارائه دهند (۱۱). لازم به ذکر است که حتی در رویکرد داوطلبانه نیز سیاست گذاران شرکت ها را ترغیب و وادار به افزایش تعداد مدیران زن در ترکیب هیات مدیره و کمیته های تخصصی می کنند. به عنوان مثال، در انگلیس گزارش های منتشر شده حکایت از افزایش تعداد مدیران زن در ترکیب هیات مدیره شرکت ها دارد و ضوابط و اهداف جدیدی نیز در این زمینه وضع شده است (۱).

در مورد حضور زنان در کمیته حسابرسی، پژوهش های تجربی شواهد متعددی را نشان می دهد که حضور مدیران زن با تخصص مالی در کمیته حسابرسی باعث بهبود کیفیت اقلام تعهدی (سود)، بهبود کیفیت حسابرسی و همچنین، بهبود کیفیت کنترل های داخلی و نظارتی می شود (۳۷). در بیش تر کشورها، نظارت عالی بر فرآیند گزارشگری مالی شرکت، محور اصلی وظایف کمیته حسابرسی را تشکیل می دهد. اهمیت کمیته حسابرسی در شرکت ها به واسطه نقش نظارتی آن بر فرآیند حسابداری و گزارشگری مالی است (۶) که نتیجه آن کاهش هزینه های نمایندگی و صیانت از منافع سهامداران شرکت می باشد (۱۵). افزون بر این، گال و همکاران (۲۰) در پژوهش خود نشان دادند

که کیفیت حسابرسی یکی از برون داده ها و مکانیسم های تشخیص اثربخشی و کارآمدی کمیته حسابرسی است. انتظار می رود که مدیران زن در کمیته های حسابرسی به گونه موثر بر رفتار مدیریت و عملکرد حسابرسان نظارت کرده و از این راه کیفیت حسابرسی را بهبود بخشند زیرا به احتمال زیاد مدیران زن تحمل کمتری نسبت به رفتارهای فرصت طلبانه مدیریت و تسامح حسابرسان نشان می دهند (۱۶). به احتمال زیاد، زنان حساسیتی بیش تر نسبت به مسائل اخلاقی و مسئولیت های اجتماعی دارند و مدیران زن توسعه اخلاقی بیش تری نسبت به مدیران مرد دارند. از مدیران زن انتظار نمی رود که درگیر فرآیندهای مرتبط با مدیریت سود و دست کاری در رویه های حسابداری بمنظور کسب منافع شخصی شوند (۱۰ و ۳۸). افزون بر موارد پیش گفته، اثربخشی کمیته حسابرسی در اجرای اهدافش بستگی به دانش، تخصص و صلاحیت حرفه ای اعضای آن نیز دارد (۲۲). تخصص مالی نقشی مهم در اثر بخشی کمیته حسابرسی دارد زیرا متخصص مالی درک و دانش بالایی در مورد تجزیه و تحلیل صورت های مالی و رویه های اتخاذ شده دارد. نهادهای تدوین کننده مقررات در ایالات متحده آمریکا نیز اهمیت بالایی برای تخصص کمیته حسابرسی قائل هستند (۲۹). الحباسا و یکینی (۷) معتقدند که نقش نظارتی کمیته حسابرسی از راه تخصص مالی بیش تر اعضای کمیته محقق می شود. هرچند که قانون گذاران در مورد موثرترین نوع تخصص مالی برای نظارت بر فرآیند گزارشگری مالی صراحت ندارند، با این وجود در آمریکا و انگلیس، عمدتاً متخصصان حسابداری به عنوان متخصصان مالی تلقی می شوند و از صلاحیت لازم در این زمینه برخوردار هستند (۱۳). دیدگاه دیگر این است که متخصصان غیرحسابداری هم می توانند در کمیته حسابرسی موثر باشند، لذا بررسی های بیش تر در این زمینه ضروری است (۳۶). خروجی اثربخشی کمیته حسابرسی باید در بهبود فرآیند حسابداری و حسابرسی واحد تجاری متجلی شود. یکی از چرخه های مهم گزارشگری مالی که به بهبود کیفیت گزارشگری مالی مرتبط می شود، کیفیت حسابرسی است. اصطلاح کیفیت حسابرسی برای حسابرسان و ذی نفعان صورت های مالی معانی متفاوتی دارد. کاربران زمانی حسابرسی را با کیفیت تلقی می کنند که در نتیجه آن این اطمینان حاصل شود که صورت های مالی عاری از هرگونه اشتباه و تحریف با اهمیت باشد (۲۳). کیفیت حسابرسی معمولاً از راه میزان انطباق آن با استانداردهای حسابرسی تعریف می شود (۲۷). دی آنجلو، کیفیت حسابرسی را استنباط بازار از احتمال توانایی حسابرس در کشف و گزارش یک تخلف در سیستم حسابداری صاحبکار تعریف کرده است. همچنین، کیفیت حسابرسی را احتمال عدم انتشار گزارش مقبول، برای

صورت‌های مالی حاوی اشتباهات اساسی بیان کرده است. کیفیت حسابرسی افزون بر اینکه به طور مستقیم تحت تاثیر ویژگی‌های حرفه‌ای حساب‌رسان مستقل نظیر استقلال کافی، دوره تصدی و تخصص حسابرس در صنعت مربوطه قرار می‌گیرد، به طور غیر مستقیم نیز از ویژگی‌های حرفه‌ای مرتبط با اعضای کمیته حسابرسی نظیر دانش و تخصص مالی اعضاء تاثیر می‌پذیرد (۹). در این بین همان‌گونه که پیش تر عنوان شد، حضور موثر زنان با تخصص و دانش مالی در ترکیب کمیته حسابرسی به واسطه ویژگی‌های شخصیتی، فرهنگی و اخلاقی ایشان می‌تواند باعث بهبود کیفیت حسابرسی شود. از این رو، هدف از انجام این پژوهش بررسی رابطه بین جنسیت و تخصص مالی بانوان در کمیته حسابرسی با کیفیت حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته شده بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد. با بررسی پژوهش‌های داخلی انجام شده، تاکنون هیچ پژوهشی مشابه در این زمینه انجام نشده است. در ذیل به برخی پژوهش‌های خارجی و داخلی که تاثیر حضور زنان بر سایر ابعاد عملکردی شرکت‌ها را مورد بررسی قرار داده اند، اشاره می‌شود:

میگد و همکاران (۳) در پژوهشی به بررسی ارتباط بین تنوع جنسیتی کمیته حسابرسی و کیفیت حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار کشور مصر پرداختند. یافته‌های پژوهش بر مبنای بهره گیری از الگوی رگرسیونی حداقل مربعات معمولی بیانگر این است که یک ارتباط مثبت و معنادار بین حضور بانوان در کمیته حسابرسی و کیفیت حسابرسی وجود دارد. همچنین، یافته‌های دیگر پژوهش نشان می‌دهد که حق الزحمه حسابرسی، به عنوان نماینده‌ای برای تلاش حسابرس و کیفیت حسابرسی به طور قابل توجهی با نسبت حضور بانوان در کمیته حسابرسی، ارتباط دارد.

لو (۳۰) در پژوهشی به بررسی تاثیر حضور بانوان بر کیفیت حسابرسی و حق الزحمه حسابرسی با استفاده از الگوی رگرسیونی داده‌های پانلیر کشور چین پرداخت. نتایج پژوهش بیانگر این است که حضور بانوان در ترکیب کمیته حسابرسی به واسطه اعمال یکپارچگی در طراحی فرآیندهای مرتبط با کنترل‌های داخلی و رویه‌های حسابرسی داخلی، باعث افزایش کیفیت حسابرسی از راه پرداخت هزینه‌های حسابرسی بالاتر می‌شود. در این پژوهش توصیه شده است که شرکت‌ها با بهره گیری از بانوان متخصص در کمیته‌های تخصصی هیات مدیره، می‌توانند زمینه ارتقاء کیفیت حسابرسی و کاهش ریسک اطلاعاتی ناشی از گزارشگری مالی را برای ذینفعان فراهم آورند. الحاباسا و یکنی (۷) در پژوهشی به بررسی تاثیر تنوع جنسیتی و تخصص در صنعت بر کیفیت حسابرسی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار کشور اردن پرداختند. برای این منظور، تعداد ۱۱۵ شرکت

بورسی در کشور اردن برای سالهای ۲۰۰۹ تا ۲۰۱۷ به عنوان نمونه انتخاب شدند. روش پژوهش، رگرسیون حداقل مربعات و داده‌های پانلی بود. نتایج پژوهش نشان داد که بین تخصص در صنعت و کیفیت حسابرسی رابطه‌ای مثبت و معنادار وجود دارد، در حالی که بین تنوع جنسیتی و کیفیت حسابرسی رابطه‌ای معنادار یافت نشد.

کلیم الله عباسی و همکاران (۱) به مطالعه تاثیر حضور کارشناسان مالی زن و مرد در کمیته‌های حسابرسی بر کیفیت حسابرسی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس انگلیس طی سال‌های ۲۰۰۹ تا ۲۰۱۷ پرداختند. پژوهش انجام شده با استفاده از داده‌های ۳۵۰ شرکت منتخب و بهره‌گیری از روش تحلیل رگرسیون با داده‌های پانلی انجام شده است. نتایج پژوهش بیانگر این است که بین حضور زنان با تخصص حسابداری و مالی در کمیته حسابرسی و کیفیت حسابرسی، رابطه‌ای مثبت و معنادار وجود دارد در حالی که متخصصان زن غیرحسابداری فاقد رابطه‌ای معنادار با کیفیت حسابرسی بودند. همچنین، یافته‌های دیگر پژوهش نشان داد که بین متخصصان حسابداری و غیرحسابداری مرد حاضر در ترکیب کمیته حسابرسی، با کیفیت حسابرسی رابطه‌ای معنادار وجود نداشت.

با این وجود، سایدو و ایفاوا (۳۴) در پژوهشی به بررسی تاثیر ویژگی‌های هیات مدیره بر کیفیت حسابرسی با نقش تعدیل‌گری تنوع جنسیتی در کشور نیجریه با استفاده از الگوی رگرسیونی پرویت باینری پرداختند. یافته‌های پژوهش نشان داد که اندازه هیات مدیره بر کیفیت حسابرسی رابطه‌ای مثبت و معنادار دارد، اما بین استقلال هیات مدیره و تنوع جنسیتی بر کیفیت حسابرسی ارتباطی معنا-دار وجود ندارد. همچنین، در این مطالعه اثر تعدیل‌کنندگی تنوع جنسیتی بر رابطه بین استقلال هیات مدیره و کیفیت حسابرسی تایید نشد. به نظر می‌رسد که در شرایط محیطی کشور نیجریه به واسطه ضعف نظام راهبری شرکت‌ها و رویکردهای فرهنگی حاکم، زمینه حضور و تاثیرگذاری بانوان متخصص مالی در ترکیب کمیته‌های تخصصی هیات مدیره از جمله کمیته حسابرسی فراهم نیست.

اورادی و درجزی (۳۲) در پژوهشی رابطه بین حضور بانوان با تخصص مالی در ترکیب کمیته حسابرسی و احتمال تجدید ارائه صورت‌های مالی را بررسی کردند. نتایج پژوهش آنها نشان داد که تنوع جنسیتی کمیته حسابرسی احتمال بکارگیری حساب‌رسان با کیفیت بالاتر را افزایش می‌دهد، از این رو، احتمال تجدید ارائه صورت‌های مالی کاهش می‌یابد. آنها همچنین، نشان دادند که در ایالات متحده حضور بانوان با تخصص مالی در ترکیب کمیته حسابرسی، منجر به انتخاب حساب‌رسان با کیفیت بالاتر و

همچنین، تقاضای تلاش بیش‌تر از حساب‌رسان به نفع افزایش کیفیت حسابرسی شده است.

قاضی فینی و ابراهیمیان مشهدی (۱۷) در پژوهش خود به بررسی تاثیر کمیته حسابرسی بر کیفیت حسابرسی با نقش تعدیلگری تنوع جنسیتی پرداختند. پژوهش انجام شده با استفاده از داده‌های ۱۳۹۹ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی بازه زمانی ۱۳۹۴ تا ۱۴۰۰ و با بهره‌گیری از الگوی رگرسیونی خطی چند متغیره انجام شده است. یافته‌های پژوهش بیانگر این است که بین کمیته حسابرسی و کیفیت حسابرسی رابطه‌ای مثبت و معنادار وجود دارد. با این وجود، متغیر تعدیلگر تنوع جنسیتی باعث تقویت رابطه بین کمیته حسابرسی و کیفیت حسابرسی نشده است. عبدی و همکاران (۴) به بررسی تنوع جنسیتی اعضای کمیته حسابرسی، هیات مدیره و مدیر مالی و افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت با استفاده از آزمون نظریه دگرگیزی پرداختند. برای این منظور ۳۱ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، طی سالهای ۹۱ تا ۹۶ انتخاب شد. فرضیه‌های پژوهش نیز با استفاده از تحلیل رگرسیون با داده‌های ترکیبی آزمون شدند. نتایج تجربی پژوهش نشان دادند که زن‌ها به علت ویژگی‌های اخلاقی و شخصیتی متفاوت، اولویت خود را در منافع دیگران می‌بینند. از این رو، مبتنی بر این ویژگی‌ها، حضور عضو زن در کمیته حسابرسی، هیات مدیره و سمت مدیر مالی می‌تواند باعث ارتقاء سطح مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت شود. یافته‌های پژوهش حکایت از تاثیر مثبت و معنادار مولفه‌های بالا بر مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت‌ها دارد.

کاظمی علوم و همکاران (۲۵) در پژوهشی به بررسی تأثیر تنوع جنسیتی در هیات مدیره و کمیته حسابرسی بر کیفیت سود پرداختند. برای این منظور، داده‌های ۱۵۲ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی بازه زمانی ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۵ با استفاده از تحلیل رگرسیون با رویکرد داده‌های ترکیبی نامتوازن مورد آزمون قرار گرفت. نتایج نشان داد که تنوع جنسیتی در ترکیب کمیته حسابرسی بر کیفیت سود شرکت‌ها تاثیر معناداری دارد در حالی که حضور زنان در هیات مدیره تاثیر معناداری بر کیفیت سود شرکت‌ها ندارد.

روش شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نوع کمی و به سبب آنکه مفاهیم مورد پژوهش به صورت عینی در دنیای خارجی وجود دارد، در گروه پژوهش‌های اثبات‌گرایی است. از آنجا که روش این پژوهش مبتنی بر توصیف روابط واقعی میان داده‌های موجود است (توصیف آنچه که هست) که در قالب الگو بیان می‌شود، پژوهش در زمره

پژوهش‌های توصیفی بشمار می‌رود. برای این منظور، نخست جنبه‌های واقعی روابط شناخته شده و سپس الگوی پژوهش بر مبنای فرضیات و روابط مربوطه ارایه شده است. در این پژوهش برای گردآوری داده‌ها، ابتدا از روش کتابخانه‌ای استفاده شده است. به این ترتیب که داده‌های مورد نیاز جهت تکمیل مبانی نظری پژوهش با مطالعه مقالات و کتب فارسی و لاتین گردآوری شد. در ادامه، داده‌های پژوهش مورد نیاز، از لوح‌های فشرده آرشیو تصویری و آماری سازمان بورس اوراق بهادار تهران، سایت رسمی شرکت بورس اوراق بهادار تهران، و دیگر پایگاه‌های اینترنتی مرتبط، برای بازه زمانی ۵ ساله و بین سال‌های ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۹ استخراج شده است. در نهایت، بمنظور بررسی و آزمون فرضیات پژوهش مطابق با مبانی نظری، از رویکرد رگرسیونی با استفاده از نرم افزار ایویوز استفاده شده است.

فرضیه‌های پژوهش

این پژوهش به بررسی رابطه بین جنسیت و تخصص مالی در کمیته حسابرسی با کیفیت حسابرسی می‌پردازد. در راستای دستیابی به اهداف پژوهش و با توجه به مبانی نظری ذکر شده، فرضیه‌های پژوهش به شکل زیر بیان می‌شوند:

فرضیه نخست: بین حضور عضو زن در کمیته حسابرسی و کیفیت حسابرسی (کیفیت اقلام تعهدی) رابطه‌ای معنی‌دار وجود دارد.

فرضیه دوم: بین حضور عضو زن در کمیته حسابرسی و کیفیت حسابرسی (حق الزحمه حسابرس) رابطه‌ای معنی‌دار وجود دارد.

فرضیه سوم: بین حضور عضو زن با تخصص مالی در کمیته حسابرسی و کیفیت حسابرسی (کیفیت اقلام تعهدی) رابطه‌ای معنی‌دار وجود دارد.

فرضیه چهارم: بین حضور عضو زن با تخصص مالی در کمیته حسابرسی و کیفیت حسابرسی (حق الزحمه حسابرس) رابطه‌ای معنی‌دار وجود دارد.

جامعه و نمونه آماری پژوهش

جامعه آماری این پژوهش مشتمل بر شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد و روش نمونه‌گیری، روش حذف سیستماتیک است. به این ترتیب که نمونه پژوهش شامل شرکت‌هایی است که ویژگی‌های زیر را دارند: ۱- بمنظور همگن شدن نمونه آماری در سال‌های مورد بررسی، شرکت‌ها پیش از سال ۱۳۹۵ در بورس اوراق بهادار تهران پذیرفته شده باشند و طی دوره پژوهش تغییر فعالیت و یا تغییر سال مالی نداشته باشند ۲- سال مالی شرکت‌ها منتهی به پایان اسفند ماه هر سال باشد ۳- داده‌های مالی آنها برای کل بازه زمانی مورد بررسی در

$$ACCR_{jt} = EARN_{jt} - CFO_{jt}$$

$EARN_{jt}$: سود قبل از اقلام غیر مترقبه شرکت i در سال t و CFO_{jt} : جریان نقدی حاصل از عملیات شرکت i در سال t است. A_{jt-1} : کل دارایی شرکت i در سال $t-1$ ، ΔREV_{jt} : تغییر در فروش خالص شرکت (درآمدهای فروش) شرکت i در سال t ، ΔREC_{jt} : تغییرات در مطالبات شرکت (مبلغ حسابهای دریافتنی) i در سال t ، PPE_{jt} : ناخالص اموال، ماشین آلات و تجهیزات شرکت i در سال t ، CFO_{jt} : جریان های نقدی حاصل از عملیات شرکت i در سال t ، $DCFO_{jt}$: یک متغیر دامی است، اگر جریان های نقدی عملیاتی شرکت منفی باشد متغیر برابر ۱ است، در غیر این صورت برابر صفر است و ε عبارت خطا (باقیمانده مدل) است.

پس از تخمین مدل، باقیمانده رگرسیون، بیانگر اقلام تعهدی اختیاری است. سپس قدرمطلق اقلام تعهدی اختیاری محاسبه شده و در نهایت، در منفی یک ضرب می شود.

مدل (۲) - کوتاری و همکاران (۲۰۰۵)

$$ACCR_{jt}/A_{jt-1} = \beta_1 [1/A_{jt-1}] + \beta_2 [(\Delta REV_{jt} - \Delta REC_{jt})/A_{jt-1}] + \beta_3 [PPE_{jt}/A_{jt-1}] + \varepsilon_{jt}$$

$ACCR_{jt}$: کل اقلام تعهدی شرکت است. A_{jt-1} : کل دارایی شرکت i در سال $t-1$ ، ΔREV_{jt} : تغییر در فروش خالص شرکت (درآمدهای فروش) شرکت i در سال t ، ΔREC_{jt} : تغییرات در مطالبات شرکت (مبلغ حسابهای دریافتنی) i در سال t ، PPE_{jt} : ناخالص اموال، ماشین آلات و تجهیزات شرکت i در سال t و ε باقیمانده مدل (خطا) است.

در این مدل نیز پس از تخمین مدل، باقیمانده رگرسیون، بیانگر اقلام تعهدی اختیاری است. سپس قدرمطلق اقلام تعهدی اختیاری محاسبه شده و در نهایت در منفی یک ضرب می شود.

ب- حق الزحمه حسابرسی (audfee)

برای اندازه گیری حق الزحمه حسابرسی، از لگاریتم طبیعی حق الزحمه حسابرسی شرکت استفاده شده است.

متغیر مستقل

الف- عضو زن در کمیته حسابرسی (acfem): اگر حداقل یک زن در کمیته حسابرسی وجود داشته باشد، به آن عدد ۱ تعلق می گیرد و در غیر این صورت صفر است.

ب- تخصص مالی عضو زن کمیته حسابرسی (femacc): اگر عضو زن کمیته حسابرسی دارای تخصص حسابداری یا مالی باشد به آن عدد ۱ تعلق می گیرد و در غیر این صورت صفر است.

دسترس باشد ۴- سهام شرکتها در هر یک از سال های دوره پژوهش، وقفه معاملاتی بیش از سه ماه نداشته باشد ۵- شرکت های نمونه جزء شرکت های سرمایه گذاری، هلدینگ و واسطه گری مالی، بانک ها و شرکت های بیمه نباشند. با توجه به محدودیت های بیان شده، تعداد ۱۲۶ شرکت به عنوان نمونه پژوهش انتخاب شد.

مدل ها و متغیرهای پژوهش

این پژوهش به دنبال بررسی رابطه بین جنسیت و تخصص مالی در کمیته حسابرسی با کیفیت حسابرسی است. بدین منظور مبتنی بر پژوهش کلیم الله عباسی و همکاران (۲۰۲۰)، برای بررسی فرضیه ها از الگوی رگرسیونی زیر استفاده شده است:

$$AQ_{it} = \beta_0 + \beta_1 acfem_{it} + \beta_2 Size_{it} + \beta_3 Lev_{it}$$

مدل رگرسیونی (۱)

$$audfee_{it} = \beta_0 + \beta_1 femacc_{it} + \beta_2 Size_{it} + \beta_3 Lev_{it}$$

مدل رگرسیونی (۲)

$$AQ_{it} = \beta_0 + \beta_1 acfem_{it} + \beta_2 Size_{it} + \beta_3 Lev_{it}$$

مدل رگرسیونی (۳)

$$audfee_{it} = \beta_0 + \beta_1 femacc_{it} + \beta_2 Size_{it} + \beta_3 Lev_{it}$$

رگرسیونی (۴)

در الگوی مذکور، AQ_{it} ، کیفیت حسابرسی مبتنی بر کیفیت اقلام تعهدی، $audfee_{it}$ ، کیفیت حسابرسی مبتنی بر حق الزحمه حسابرسی، $acfem_{it}$ ، حضور عضو زن در کمیته حسابرسی، $femacc_{it}$ ، تخصص مالی عضو زن کمیته حسابرسی، $Size_{it}$ ، اندازه شرکت و Lev_{it} ، اهرم مالی شرکت را نشان می دهد.

متغیر وابسته

الف- کیفیت حسابرسی (AQ)

برای اندازه گیری کیفیت حسابرسی بر اساس اقلام تعهدی غیر عادی، از مدل شماره (۱) با استفاده از مدل بال و شیواکومار (۲۰۰۶) و مدل شماره (۲) با استفاده از مدل کوتاری و همکاران (۲۰۰۵) استفاده شده است.

مدل (۱)- بال و شیواکومار (۲۰۰۶):

$$ACCR_{jt}/A_{jt-1} = \beta_1 [1/A_{jt-1}] + \beta_2 \left[\frac{(\Delta REV_{jt} - \Delta REC_{jt})}{A_{jt-1}} \right] + \beta_3 [PPE_{jt}/A_{jt-1}] + \beta_4 [CFO_{jt}/A_{jt-1}] + \beta_5 DCFO_{jt} + \beta_6 [(CFO_{jt}/A_{jt-1}) * DCFO_{jt}] + \varepsilon_{jt}$$

$ACCR_{jt}$: کل اقلام تعهدی شرکت است که با استفاده از رابطه ذیل محاسبه می شود:

متغیرهای کنترلی

اهرم مالی (LEV): جمع بدهی‌ها تقسیم بر مجموع ارزش دفتری دارایی‌ها و اندازه شرکت (SIZE): که از راه لگاریتم کل دارایی شرکت بدست می‌آید.

یافته‌های پژوهش

آمار توصیفی

برای آرایه یک نمای کلی از خصوصیات مهم متغیرهای محاسبه شده، در جدول زیر برخی از آمارهای توصیفی این متغیرها، شامل میانگین، میانه، انحراف معیار، کمینه و بیشینه مشاهدات آرایه شده است.

جدول ۱. نتایج آمار توصیفی داده‌های کمی پژوهش

نام متغیر	میانگین	میانه	انحراف معیار	کمینه	بیشینه
کیفیت حسابرسی	-۰/۲۹۱	-۰/۱۶۰	۰/۳۷۵	-۳/۱۱۹	۰/۰۰۰
افشاء حق الزحمه حسابرس	۰/۴۳۰	۰	۰/۴۹۵	۰	۱
حضور عضو زن در کمیته حسابرسی	۰/۰۸۱	۰	۰/۲۷۳	۰	۱
حضور عضو زن با تخصص مالی در کمیته حسابرسی	۰/۸۲۷	۱	۰/۳۸۲	۰	۱
اندازه شرکت	۱۴/۷۷۶	۱۴/۴۸۰	۱/۶۱۷	۱۱/۱۹۸	۲۰/۱۸۳
اهرم مالی	۰/۵۹۰	۰/۵۸۳	۰/۲۴۸	۰/۰۶۰	۲/۶۲۳

بررسی نتایج آمار توصیفی پژوهش نشان می‌دهد که میانگین کیفیت حسابرسی و افشاء حق الزحمه حسابرسی در شرکت‌های مورد بررسی به ترتیب برابر $-۰/۲۹۱$ و $۰/۴۳۰$ بود که نشان می‌دهد اکثر شرکت‌ها مبلغ حق الزحمه حسابرسی خود را افشاء نمی‌کنند. بررسی عضویت زنان در کمیته‌های حسابرسی شرکت‌ها به گونه‌ای است که حدود ۸ درصد از اعضای کمیته حسابرسی در کل شرکت‌های مورد بررسی را زنان تشکیل داده‌اند به عبارتی تنها ۵۲ عضو زن در کمیته‌های حسابرسی شرکت‌ها حضور داشتند. همچنین، از این تعداد بیش از ۸۲ درصد آنها با تخصص حسابداری یا مالی بودند. پارامترهای پراکندگی نیز، معیاری برای تعیین میزان پراکندگی از یکدیگر یا میزان پراکندگی آنها نسبت به میانگین است. در بین متغیرهای اصلی پژوهش، انحراف معیار حضور عضو زن در کمیته حسابرسی $۰/۲۷۳$ و انحراف معیار افشاء حق الزحمه حسابرس $۰/۴۹۵$ است که نشان می‌دهد این دو متغیر به ترتیب کم‌ترین و بیش‌ترین میزان پراکندگی را دارند.

آمار استنباطی و آزمون فرضیه‌ها

پیش از برآورد مدل، ذکر این نکته ضروری است که با توجه به ماهیت متغیرهای وابسته پژوهش برای تخمین مدل رگرسیونی کیفیت حسابرسی (آزمون فرضیه نخست)، از روش پانل دیتا استفاده شد در حالی که برای تخمین مدل رگرسیونی افشاء حق الزحمه حسابرسی (آزمون فرضیه دوم)، از روش لجیت استفاده شد. همچنین، چون متغیر تخصص مالی عضو زن در کمیته

حسابرسی تنها برای داده‌های اعضا زن کمیته حسابرسی انجام می‌گیرد، لذا برای فرضیه سوم (کیفیت حسابرسی) از روش رگرسیون OLS و برای فرضیه چهارم (افشاء حق الزحمه حسابرسی)، از روش لجیت استفاده شد.

در ادامه، به تخمین مدل‌های تجربی و آزمون فرضیه‌های پژوهش پرداخته می‌شود.

فرضیه نخست: بین حضور عضو زن در کمیته حسابرسی و کیفیت حسابرسی (کیفیت اقلام تعهدی) رابطه‌ای معنی‌دار وجود دارد.

بررسی فرض‌های کلاسیک مدل برازش شده نشان می‌دهد که مدل رگرسیونی دارای خود همبستگی سریالی و هم‌چنین، باقیمانده‌های غیر نرمال می‌باشد ($\text{sig} < ۰/۰۵$)، در حالی که دارای واریانس همسانی می‌باشد ($\text{sig} > ۰/۰۵$). از طرفی آزمون‌های داده‌های پانل نشان داد که در سطح خطای ۵ درصد، سطح معنی‌داری آزمون F لیمر ($۲/۳۷۵$) کمتر از $۰/۰۵$ و معنی‌دار است لذا برای برازش مدل، روش تابلویی مناسب است. هم‌چنین، سطحی معنی‌دار آزمون هاسمن ($۰/۳۴۴$) بزرگ‌تر از $۰/۰۵$ و غیر معنی‌دار است، لذا برای تخمین مدل رگرسیونی روش اثرات تصادفی مناسب‌تر است. گفتنی است با توجه به اینکه تخمین مدل از روش اثرات تصادفی است، بنابراین، وجود مشکل خودهمبستگی سریالی برطرف می‌شود.

نتایج حاصل از آزمون فرضیه نخست پژوهش در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲. نتایج آزمون فرضیه نخست (متغیر وابسته: کیفیت حسابرسی)

نتیجه	سطح خطا	آماره t	خطای استاندارد	ضریب	متغیر
-	۰/۰۰۰	-۳/۵۷۶	۰/۱۸۸	-۰/۶۷۲	β_0 مقدار ثابت
عدم رد H_0	۰/۸۵۹	-۰/۱۷۸	۰/۰۵۸	-۰/۰۱۰	β_1 حضور عضو زن در کمیته حسابرسی
-	۰/۰۴۰	۲/۰۶۲	۰/۰۱۲	۰/۰۲۶	β_2 اندازه شرکت
-	۰/۹۴۷	۰/۰۶۷	۰/۰۷۱	۰/۰۰۵	β_3 اهرم مالی
			آماره F ۱/۴۷۷ (۰/۰۰۰)		دوربین واتسون ۲/۰۳۲

نتیجه	فرض H_0	مقدار آزمون	تعیین مدل رگرسیون	آزمون داده‌های پانل
پانل تابلویی	رد H_0	۲/۳۷۵ (۰/۰۰۰)	آزمون F لیمر	
اثرات تصادفی	عدم رد H_0	۰/۳۴۴ (۰/۹۵۲)	آزمون هاسمن	
وجود خود همبستگی	رد H_0	۱۳/۸۳۱ (۰/۰۰۰)	بروش گادفری	
عدم وجود ناهمسانی واریانس	عدم رد H_0	۱/۳۳۲ (۰/۲۶۳)	بروش پاگان گادفری	فروض کلاسیک
توزیع غیر نرمال	رد H_0	۴۶/۲۱۸ (۰/۰۰۰)	جاک-برا	

معنا-دار با کیفیت حسابرسی (کیفیت اقلام تعهدی) ندارد. بنابراین، فرضیه نخست پژوهش، با سطح خطای ۰/۸ که بزرگ‌تر از ۵ درصد است، مورد تایید قرار نگرفت.

فرضیه دوم: بین حضور عضو زن در کمیته حسابرسی و کیفیت حسابرسی (حق الزحمه حسابرس) رابطه‌ای معنی‌دار وجود دارد.

بررسی شاخص‌های ارزیابی مدل رگرسیونی فرضیه دوم نشان داد که مقدار احتمال نسبت درست‌نمایی و همچنین، مقدار احتمال آزمون هاسمن لمشو، کوچک‌تر از ۵ درصد است. از این‌رو، می‌توان بیان کرد که مدل رگرسیونی تخمین زده شده به خوبی برازش شده است. نتایج حاصل از آزمون فرضیه دوم پژوهش در جدول ۳ ارائه شده است.

بررسی نتایج تخمین مدل نشان داد که حضور عضو زن در کمیته حسابرسی ($t = -۰/۱۷۸$) در سطح خطای ۵ درصد ارتباطی

جدول ۳. نتایج آزمون فرضیه دوم (متغیر وابسته: حق الزحمه حسابرس)

نتیجه	سطح خطا	آماره Z	خطای استاندارد	ضریب	متغیر
-	۰/۰۲۲	۲/۲۸۸	۰/۸۱۷	۱/۸۷۰	β_0 عدد ثابت
رد H_0	۰/۰۳۲	-۲/۱۴۸	۰/۳۳۱	-۰/۲۱۷	β_1 حضور عضو زن در کمیته حسابرسی
-	۰/۲۶۳	-۱/۱۲۰	۰/۰۵۲	-۰/۰۵۹	β_2 اندازه شرکت
-	۰/۰۰۰	-۵/۰۹۲	۰/۴۱۹	-۲/۱۳۳	β_3 اهرم مالی
	۴/۲۴۲ %			ضریب تعیین مک فادن	
	۳۶/۵۲۲ (۰/۰۰۰)			نسبت درست‌نمایی	شاخص‌های ارزیابی مدل
	۱۰/۹۷۹ (۰/۲۰۳)			آزمون هاسمن لمشو	
	۲۹۷ (۸۲/۷ %)			درصد صحیح پیش بینی افشا حق الزحمه (۰)	
	۱۰۱ (۳۷/۳ %)			درصد صحیح پیش بینی عدم افشا حق الزحمه (۱)	صحت تخمین مدل
	۶۳۰			درصد کل پیش بینی صحیح	تعداد کل مشاهدات ۶۳۰
	۶۳۰ %				

Z) کم‌تر از ۵ درصد و معنی‌دار است ($\text{sig} = ۰/۰۳۲$). در نتیجه فرضیه دوم پژوهش تایید می‌شود. به عبارت دیگر بین حضور

همان‌گونه که در جدول ۳ ملاحظه می‌شود، سطح معنی‌داری مقدار آماره Z، حضور عضو زن در کمیته حسابرسی ($-۲/۱۴۸$) =

بررسی فروض کلاسیک نشان داد که در مدل برازش شده خودهمبستگی و ناهمسانی واریانس مشاهده نمی‌شود ($\text{sig} > 0.05$).

نتایج حاصل از آزمون فرضیه سوم پژوهش، در جدول ۴ ارائه شده است.

عضو زن در کمیته حسابرسی و کیفیت حسابرسی (حق الزحمه حسابرس) رابطه‌ای معنی‌دار وجود دارد. این نتایج نشان می‌دهد که حضور عضو زن در کمیته حسابرسی، باعث افزایش افشاء حق الزحمه حسابرسی شرکت‌ها می‌شود.

فرضیه سوم: بین حضور عضو زن با تخصص مالی در کمیته حسابرسی و کیفیت حسابرسی (کیفیت اقلام تعهدی) رابطه‌ای معنی‌دار وجود دارد.

جدول ۴. نتایج آزمون فرضیه سوم (متغیر وابسته: کیفیت حسابرسی)

متغیر	ضریب	خطای استاندارد	آماره t	سطح خطا	نتیجه
مقدار ثابت	β_0	-۱/۳۳۱	۰/۵۱۰	-۲/۶۱۰	-
حضور عضو زن با تخصص مالی در کمیته حسابرسی	β_1	۰/۰۶۱	۰/۱۶۲	۰/۳۷۹	عدم رد H_0
اندازه شرکت	β_2	۰/۰۷۶	۰/۰۳۹	۱/۹۵۵	-
اهرم مالی	β_3	-۰/۱۹۶	۰/۲۶۰	-۰/۷۵۶	-
آماره F ۱/۳۹۰					
دوربین واتسون ۲/۲۵۳					
(۰/۰۰۰)					

آزمون داده‌های پانل	تعیین مدل رگرسیون	مقدار آزمون	فرض H_0	نتیجه
از آنجایی که مدل بصورت پانل نمی‌باشد لذا نیازی به انجام آزمون F لیمر و هاسمن نمی‌باشد	بروش گادفری	۰/۵۱۷ (۰/۶۰۰)	عدم رد H_0	عدم وجود خود همبستگی
فروض کلاسیک	بروش پاگان گادفری	۱/۶۶۶ (۰/۱۸۷)	عدم رد H_0	عدم وجود ناهمسانی واریانس
	جاک-برا	۵۰/۸۸۳ (۰/۰۰۰)	رد H_0	توزیع غیر نرمال

بررسی شاخص‌های ارزیابی مدل رگرسیونی فرضیه چهارم نشان داد که مقدار احتمال نسبت درست‌نمایی و آزمون هاسمر لمشو، کوچک‌تر از ۵ درصد بدست آمده است که بیانگر برازش مناسب مدل می‌باشد. نتایج حاصل از آزمون فرضیه چهارم پژوهش، در جدول ۵ ارائه شده است.

بررسی نتایج تخمین مدل نشان داد که حضور عضو زن با تخصص مالی در کمیته حسابرسی ($t = 0.379$) در سطح خطای ۵ درصد، ارتباطی معنا-دار با کیفیت حسابرسی (کیفیت اقلام تعهدی) ندارد ($\text{sig} > 0.05$). از این‌رو فرضیه سوم پژوهش مورد تایید قرار نگرفت.

فرضیه چهارم: بین حضور عضو زن با تخصص مالی در کمیته حسابرسی و کیفیت حسابرسی (حق الزحمه حسابرس) رابطه‌ای معنا-دار وجود دارد.

جدول ۵. نتایج آزمون فرضیه چهارم (متغیر وابسته: حق الزحمه حسابرس)

متغیر	ضریب	خطای استاندارد	آماره Z	سطح خطا	نتیجه
عدد ثابت	β_0	۱/۵۴۲	-۰/۵۸۱	۰/۵۶۲	-
حضور عضو زن با تخصص مالی در کمیته حسابرسی	β_1	۱/۱۵۳	۰/۸۲۴	-۱/۳۹۹	عدم رد H_0
اندازه شرکت	β_2	۰/۱۸۷	۰/۲۰۶	۰/۹۰۶	-

اهرم مالی	β_3	۱/۸۸۰	۱/۵۶۸	-۱/۱۹۹	۰/۲۳۱	-
شاخص‌های ارزیابی مدل			ضریب تعیین مک فادن		۴/۶۲۸٪	
			نسبت درست‌نمایی		۲/۸۹۲ (۰/۴۰۹)	
			آزمون هاسمر لمشو		۱۳/۴۶۶ (۰/۰۹۷)	
			درصد صحیح پیش بینی عدم افشا حق الزحمه (۰)		۳۷ (۱۰۰٪)	
صحت تخمین مدل			درصد صحیح پیش بینی افشا حق الزحمه (۱)		۲ (۱۳/۳۳٪)	
تعداد کل مشاهدات ۶۳۰			درصد کل پیش بینی صحیح		۷۵٪	

همان‌گونه که در جدول ۵ ملاحظه می‌شود، سطح معنی‌داری مقدار آماره Z ، حضور عضو زن با تخصص مالی در کمیته حسابرسی ($Z = -۱/۳۹۹$) بزرگ‌تر از ۵ درصد و غیر معنی‌دار است، در نتیجه فرض H_0 رد نمی‌شود. به عبارتی بین حضور عضو زن با تخصص مالی در کمیته حسابرسی و کیفیت حسابرسی (حق‌الزحمه حسابرس) رابطه‌ای معنادار وجود ندارد و در نتیجه فرضیه چهارم پژوهش رد می‌شود.

بحث و نتیجه گیری

برای بهبود ساز و کارهای حاکمیت شرکتی، تنوع جنسیتی یکی از ویژگی‌های اصلی در کمیته حسابرسی بشمار می‌رود (۱۰). چرا که حضور زنان متخصص در کمیته حسابرسی نه تنها تنوع و تکثر اعضا را افزایش می‌دهد، بلکه به واسطه ظرافت و نوع نگاه متفاوت زنان، تلاش‌های مرتبط با نظارت هیات مدیره را نیز تقویت می‌کند (۵). مبتنی بر مبانی نظری، زنان حساسیت بیشتری نسبت به مسائل اخلاقی و اجتماعی دارند (۳۷ و ۱۹). این امر ممکن است به جهت‌گیری‌های اخلاقی متفاوت زنان و مردان برگردد (۳۵). ارزش‌ها و علایق زنان به گونه‌ای است که در قیاس با مردان، نسبت به رفتارهای غیر اخلاقی حساس‌تر هستند (۲۸). از این رو، پژوهش‌های تجربی نشان می‌دهد که اعضای زن هیات مدیره نظارتی بهتر بر مدیران دارند (۵) زیرا آنها تمایلی به تبانی ندارند، همچنین، اعتماد به نفس کاذب کم‌تری دارند و با احتمال بیشتری ریسک‌گریز هستند (۲۳). در این شرایط، سطح نظارت افزایش می‌یابد و این موضوع موجب تسهیل تفکر مستقل در تصمیم‌گیری آنها می‌شود (۳۱). بنابراین، انتظار می‌رود که مدیران زن، کم‌تر درگیر فعالیت‌های مرتبط با دست‌کاری گزارش‌های مالی در جهت منافع شخصی شوند، به بیان دیگر، آنها درصدد هستند که تا حد ممکن شهرت و استقلال خود را حفظ کنند (۲۶). بدین ترتیب مدیران زن در موقعیت

بهتری برای به چالش کشیدن و زیر سوال بردن تصمیمات مدیریت قرار دارند. از این رو در مجموع انتظار می‌رود که با ایجاد شرایط مناسب برای بکارگیری حضور بانوان، کیفیت حسابرسی بهبود یابد. راهکارهای اخیر حاکمیت شرکتی مبنی بر افزایش تنوع جنسیتی در ترکیب هیات مدیره شرکت‌ها و کمیته‌های فرعی آن، بیانگر اهمیت بررسی موضوعات مرتبط با تنوع جنسیتی با تاکید بر تخصص مالی می‌باشد. در این راستا در این پژوهش، تاثیر حضور مدیران زن با تخصص مالی در کمیته‌های حسابرسی به عنوان یک مکانیسم مؤثر در بهبود کیفیت حسابرسی مورد مطالعه قرار گرفته است.

بررسی نتایج فرضیه نخست پژوهش مبنی بر وجود رابطه معنادار بین حضور عضو زن در کمیته حسابرسی و کیفیت حسابرسی (مبتنی بر کیفیت اقلام تعهدی) نشان داد که حضور زنان در کمیته حسابرسی ارتباطی معنا-دار با کیفیت اقلام تعهدی ندارد. یکی از دلایل رد شدن فرضیه نخست را می‌توان اینگونه استنباط نمود که موضوع کیفیت اقلام تعهدی، در ابتدا ابزاری مرتبط با مفهوم مدیریت سود است و از آنجایی که تصمیمات اجرایی مرتبط با مدیریت سود، عمدتاً از اختیارات هیات مدیره شرکت‌ها است و در این زمینه کمیته حسابرسی نقش مشاوره‌ای ایفا می‌کند، از این رو حضور حداقلی بانوان در کمیته حسابرسی شرکت‌ها نتوانسته است کیفیت حسابرسی را از راه کیفیت اقلام تعهدی ارتقاء دهد. نتایج حاصل از فرضیه بالا، مخالف نتایج پژوهش عباسی و همکاران (۱) می‌باشد در حالی که با یافته‌های پژوهش ساییدو و وایفاوا (۳۴) مطابقت دارد.

نتایج فرضیه دوم پژوهش مبنی بر رابطه منفی و معنادار بین حضور زنان در ترکیب کمیته حسابرسی و کیفیت حسابرسی (مبتنی بر حق الزحمه حسابرسی) بیانگر این است که پیشنهاد انتخاب حسابرس مستقل توسط کمیته حسابرسی بستر مناسبی بمنظور انتخاب حسابرسان واجد صلاحیت در راستای افزایش

كيفيت حسابرسى فراهم کرده است. در اين ميان مبتنى بر ويژگى‌هاى پيش گفته در مورد بانوان و تاكيد آنها بر شايسته گزىنى و اعمال ظرافت هاى ذاتى در اين زمينه، كيفيت حسابرسى بهبود يافته است (هر چند كه مقدار آن قابل توجه نيست)، با اين وجود به واسطه اعمال نقش نظارتى و جلوگيرى از رانت‌هاى انتخاب حسابربان مستقل گزىنى، متناسب با كيفيت حسابرسى، حق الزحمه حسابرسى افزايشى نبوده است. نتايج اين فرضيه با پژوهش ميگد و همكاران (۳) همراستا مى‌باشد، ولى با پژوهش لو (۳۰) مبنى بر رابطه مثبت و معنادار بين حضور زنان در كميتيه حسابرسى و افزايش حق الزحمه حسابرسى مطابقت ندارد.

فرضيه سوم پژوهش به بررسى رابطه معنادار بين حضور عضو زن با تخصص مالى در كميتيه حسابرسى و كيفيت حسابرسى (مبتنى بر كيفيت اقلام تعهدى) پرداخته است.

اعتقاد بر اين است كه صورت هاى مالى و رويه‌هاى حسابدارى بكار گرفته شده، ماهيت پيچيده اى دارند. از اين رو يكي از الزامات مهم نظارت موثر بر فرآيند گزارشگرى مالى، داشتن تخصص مالى و حسابدارى كافى مى‌باشد. بنابراين، به نظر مى‌رسد حضور افراد با دانش حسابدارى و حسابرسى، موقعيت بهتري براى نظارت و ايفا و ارزىابى مسؤليت پاسخگوئى و پاسخ خواهى از مديريت و حسابربان فراهم مى‌آورد (۱۵). كريشان و ويسواناتان (۲۷) نشان دادند كه حضور و شايستگى متخصصان حسابدارى و مالى، اين امكان را فراهم مى‌آورد تا مقررات مربوط به دعوای حقوقى را نيز به گونه مناسب ارزىابى كنند؛ كه اين امر باعث مى‌شود كيفيت حسابرسى نيز ارتقاء يابد. عباسى و همكاران (۱)، بيان كردند تصور بر اين است كه متخصصان حسابدارى زن، مسؤليت بيش تري براى نظارت بر گزارش هاى مالى دارند. علت اين امر اين است كه آن‌ها دقت حسابدارى بيش تري دارند و در صورت نامطلوب بودن كيفيت گزارش هاى مالى، اعتبار حرفه اى شان آسيب مى‌بيند. بنابراين، اين انگيزه در آن‌ها ايجاد مى‌شود كه نظارت بر گزارشات مالى را افزايش دهند. از اين رو، حضور متخصصان حسابدارى و مالى زن در كميتيه‌ها، دست مديريت براى دستكارى در حوزه بحث و تحليل مديريتى راجع به گزارش هاى مالى و از جمله دستكارى اقلام تعهدى را محدود مى‌كند. پژوهش هاى قبلى نيز نشان داده است تخصص مالى كميتيه حسابرسى، بويژه تخصص حسابدارى، نظارت بر گزارشگرى مالى را بهبود مى‌بخشد (۱۵ و ۳۱). با اين وجود بر اساس نتايج پژوهش اخير ملاحظه شد كه در شرايط محيطى كشور ما، ارتباطى معنا-دار بين تخصص مالى عضو زن در كميتيه حسابرسى با كيفيت حسابرسى (مبتنى بر اقلام تعهدى) وجود ندارد. همان گونه كه پيش تر نيز عنوان شد به نظر مى‌رسد كه در كشور ما در مورد بكارگيرى زنان با تخصص مالى در تركيب هيات

مديره و كميتيه‌هاى فرعى، باور كافى وجود ندارد و در اين زمينه هنوز ابهاماتى وجود دارد كه نتيجه اين باور غلط منجر به حضور حداقلى بانوان با تخصص مالى (حدود ۸ درصد) در تركيب كميتيه حسابرسى شركت هاى بورسى و متعاقب آن عدم تاثيرگذارى كافى آنها در اين زمينه شده است. اين در حالى است كه در يك دهه گذشته با گسترش تحصيلات تكميلى در كشورمان و سهم عمده بانوان شايسته و با استعداد در اين زمينه، بايد با پايين كشيدن ديده‌گاه محدود و ستنى مرد سالار، به فوريت زمينه حضور شايسته زنان با تخصص مالى را در تركيب هيات مديره شركت ها فراهم و با ايجاد اطمينان و باور به توانايى هاى ذاتى آنها، از اين توانمندى در راستاى بهبود حرفه استفاده كرد. در اين راستا، نتايج پژوهش داليوال و همكاران (۱۵)، نشان داد كه حضور بانوان با تخصص حسابدارى، كيفيت حسابرسى را از راه اقلام تعهدى افزايش مى‌دهد كه مخالف با نتايج پژوهش اخير در شرايط محيطى كشور ايران مى‌باشد. با اين وجود، ايتون و همكاران (۲۳)، در پژوهش خود به اين نتيجه رسيدند كه بين تعداد زنان در كميتيه حسابرسى و گزارشگرى مالى رابطه‌اى معنادار وجود ندارد والحاباسا و همكاران (۷)، نيز نشان دادند كه ارتباطى بين تنوع جنسيتى كميتيه حسابرسى و كيفيت حسابرسى وجود ندارد كه همسو با نتايج پژوهش اخير مى‌باشد.

نتايج فرضيه چهارم پژوهش نيز بيانگر عدم ارتباط معنادار بين حضور عضو زن با تخصص مالى در كميتيه حسابرسى و كيفيت حسابرسى (حق الزحمه حسابرس) مى‌باشد.

به گونه مشابه، به نظر مى‌رسد كه در شرايط محيطى كشور به واسطه ضعف نظام راهبرى شركت ها و رويكردهاى فرهنگى حاكم، زمينه حضور و تاثيرگذارى بانوان متخصص مالى در تركيب كميتيه حسابرسى فراهم نبوده و از اين نظر حضور حداقلى بانوان نتوانسته است كيفيت حسابرسى را از راه حق الزحمه حسابرسى افزايش دهد. نتايج فرضيه اخير مخالف پژوهش آلدامن و همكاران (۶) مبنى بر اين كه وجود اعضا با تخصص حسابدارى و مالى در كميتيه حسابرسى رابطه مثبت و معنى‌دارى با حق الزحمه حسابرسى را ممكن مى‌سازد، مى‌باشد.

بر اساس نتايج بدست آمده، به نظر مى‌رسد كه حضور زنان در ساز و كارهاى درون سازمانى حاكميت شركتى مانند كميتيه حسابرسى، در ايران نقشى قابل توجه و موثر در كيفيت حسابرسى و گزارشگرى مالى ندارد. به بيان ديگر، مى‌توان بيان كرد كه در اين زمينه زنان داراى نفوذ و اثربخشى كافى نيستند و به واسطه اينكه حضور حداقلى در تركيب هيات مديره شركت ها را دارند، نتوانسته اند كه در تصميم گيرى هاى اصلى شركت به ايفائى نقش بپردازند.

گردآوری داده‌ها، رعایت حریم خصوصی شرکت‌کنندگان توسط پژوهشگران مدنظر قرار گرفته است.

حامی مالی

تمام منابع مالی و هزینه پژوهش و انتشار مقاله تماماً بر عهده نویسندگان بوده و هیچ‌گونه حمایت مالی دریافت نشده است.

مشارکت نویسندگان

مقاله برگرفته از یک کار پژوهشی مشارکتی بوده است. نویسنده اول، نویسنده مسئول مقاله است. نویسنده دوم، همکار پژوهشی و نویسنده سوم، دانش آموخته کارشناسی ارشد حسابداری می‌باشند.

تعارض منافع

عنوان مقاله «بررسی رابطه جنسیت و تاثیر حضور بانوان با تخصص مالی در ترکیب کمیته حسابرسی با کیفیت حسابرسی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران» می‌باشد که هیچ‌گونه منافات و تعارض منافی با منافع شخصی یا سازمانی ندارد.

References

- Abbasi, K, Alam, MA & Bhuiyan, B. (2020). Audit committees, female directors and the types of female and male financial experts : further evidence, *Journal of Business Research*, 114(c), 186-197, <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2020.04.013>.
- Abbott, L. J., Parker, S., & Peters, G. F. (2004). Audit committee characteristics and restatements. *Auditing: A journal of practice & theory*, 23(1), 69-87. <https://doi.org/10.2308/aud.2004.23.1.69>.
- Abdel-Meguid, A., Abuzeid, M., El-Helaly, M. & Shehata, N. (2023), "The relationship between board gender diversity and audit quality in Egypt", *Journal of Economic and Administrative Sciences*, Vol. ahead-of-print No. ahead-of-print. <https://doi.org/10.1108/JEAS-08-2022-0199>. ISSN: 1026-4116.
- Abdi, M., Kazemi Ulum, M., Mohammadpour Zanjani, M & Parvizi, A. (2018). Gender diversity of members of the audit committee, board of directors and financial manager and the disclosure of corporate social responsibility: testing alternative theory. *Accounting and auditing studies*, 26 (4), 544-569.

بر این اساس، بمنظور برطرف نمودن این نقیصه، می‌توان پیشنهاد کرد که همگام با کشورهای توسعه یافته، دستورالعمل حاکمیت شرکتی مبنی بر الزام تنوع جنسیتی با تاکید بر تخصص مالی در ترکیب هیات مدیره و کمیته‌های فرعی آن از جمله کمیته حسابرسی، اصلاح شود تا از این راه هم حضور زنان متخصص و شایسته در تصمیم‌گیری مهم و استراتژیک شرکت‌ها از جمله کمیته حسابرسی افزایش یابد و هم مبتنی بر تفاوت‌های ساختاری دیدگاه زنان و مردان، نظارت بر گزارشگری مالی ارتقاء و متعاقب آن کیفیت حسابرسی نیز افزایش یابد.

ملاحظات اخلاقی

پژوهشگران اطمینان می‌دهند که تمامی داده‌های مورد نیاز پژوهش با نهایت دقت از بانک‌های اطلاعاتی مرتبط گردآوری و در امر تحلیل‌های آماری بکار گرفته شده‌اند.

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

تمام نکات اخلاقی شامل رازداری، امانت‌داری، دقت در استناددهی، قدردانی از دیگران، رعایت ارزش‌های اخلاقی در

- Adams, R., & Ferreira. D.(2009). Women in the boardroom and their impact on governance and performance, *Journal of Financial Economics*, Vol.94, 291-309. <https://doi.org/10.1016/j.jfineco.2008.10.007>.
- Aldamen, H., Hollindale, J., & Ziegelmayer, J. L. (2018). Female audit committee members and their influence on audit fees, *Accounting & Finance*, 58(1), 57-89. <https://doi.org/10.1111/acfi.12248>.
- Alhababsah, S & Yekini, S. (2021). Audit Committee and Audit Quality: An Empirical Analysis Considering Industry Expertise, Legal Expertise and Gender Diversity, *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 42(C). doi.org/10.1016/j.intaccaudtax.2021.10037.
- Appuhami, R., & Tashakor, S. (2017). The impact of audit committee characteristics on CSR disclosure : an analysis of Australian firms. *Australian Accounting Review*, 27(4), 400-420. doi.org/10.1111/auar.12170.
- Bani Mahd, B & Jafari Manafi, Reza. (2018). Accrual quality and auditor selection, *Empirical Studies in Financial Accounting*, 9(33): 81-98.

10. Bernardi, R.A., Bean, D.F., & Weippert, K.M. (2002). Signaling Gender Diversity through Annual Report Pictures: A Research Note on Image Management. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 15(4), 609-616. Doi.10.1108/09513570210441440.
11. Bhuiyan, M. B. U., Rahman, A., & Sultana, N. (2020). Female tainted directors, financial reporting quality and audit fees. *Journal of Contemporary Accounting & Economics*, 16(2), 1-42, doi.org/10.1016/j.jcae.2020.100189.
12. Carter, D., Simkins, B., & Simpson, W. (2003). Corporate governance, board diversity, and firm value, *The Financial Review*, 38(1), 33-53, <https://doi.org/10.1111/1540-6288.00034>.
13. Cohen, J. R., Hoitash, U., Krishnamoorthy, G., & Wright, A. M. (2014). The effect of audit committee industry expertise on monitoring the financial reporting process, *The Accounting Review*, 89(1), 243-273. <https://doi.org/10.2308/accr-50585>.
14. Connelly, B. L., Hoskisson, R. E., Tihanyi, L., & Certo, S. T. (2010). Ownership as a form of corporate governance, *Journal of Management Studies*, 47(8), 1561-1589. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6486.2010.00929.x>.
15. Dhaliwal, D. A. N., Naiker, V. I. C., & Navissi, F. (2010). The association between accruals quality and the characteristics of accounting experts and mix of expertise on audit committees, *Contemporary Accounting Research*, 27(3), 787-827. doi.org/10.1111/j.1911-3846.2010.01027.x.
16. Erhardt, N., Werbel, J. & Shrader, C. (2003) Board of director diversity and firm financial performance, *Corporate Governance An International Review*, 11(2), 102-110. doi:10.1111/1467-8683.00011.
17. Ghazi Finney, S & Ebrahimian Mashhadhi, V. (2023). Examining the impact of the audit committee on audit quality considering the type of industry, legal considerations and gender diversity, *New Research Approaches in Management and Accounting*, 89 (7), 155-187.
18. Geiger, M., & Connell, B. (2011). Governance associated with the revelation of internal control material weaknesses and their subsequent remediation, *Contemporary Accounting Research*, 28(1), 331-383. <https://doi.org/10.1111/j.1911-3846.2010.01037.x>.
19. Gul, F. A., Hutchinson, M., & Lai, K. M. (2013). Gender-diverse boards and properties of analyst earnings forecasts. *Accounting horizons*, 27(3), 511-538. doi.org/10.2308/acch-50486.
20. Gul, F.A., Srinidhi, B., Ng, A.C. (2011). Does gender diversity improve the informativeness of stock prices? *Journal of Accounting and Economics*, 51(3), 314-338. <https://doi.org/10.1016/j.jacceco.2011.01.005>.
21. Huse, M., & Solberg, A. (2006). Gender-related boardroom dynamics: how Scandinavian women make and can make contributions on corporate boards, *Women in Management Review*, 21(2), 113-130. <https://doi.org/10.1108/09649420610650693>.
22. Huse, M., Nielsen, S., & Hagen, I.M. (2009). Women and employee-elected board members, and their contributions to board control tasks, *Journal of Business Ethics*, Vol.89, 581-597. <https://doi.org/10.1007/s10551-008-0018-4>.
23. Ittonen, K., Miettinen, J., & Vähämaa, S. (2010). Does female representation on audit committees affect audit fees?, *Quarterly Journal of Finance and Accounting*, 94(3), 113-139. <https://www.jstor.org/stable/23074633>.
24. Imani Barandagh, M., Abdi, M & Kazemi Ulum, M. (2016). Investigating the effect of gender diversity in the audit committee on the audit fees of companies listed on the Tehran Stock Exchange, *Accounting and Auditing Reviews*, 24 (3), 322-303.
25. Kazemi Ulum, M., Imani Barandagh, M & Abdi, M. (2018). Investigating the effect of gender diversity in the board of directors and audit committee on profit quality, *Journal of Accounting Knowledge*. 10(36), 137-168.
26. Klein, A. (2002). Audit committee, board of director characteristics, and earnings management. *Journal of accounting and economics*, 33(3), 375-400. doi.org/10.1016/S0165-4101(02) 00059-9.
27. Krishnan, G., & Visvanathan, G. (2009). Do auditors price audit committee's expertise? The case of accounting versus

- nonaccounting financial experts. *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, 24(1), 115-144.
doi.org/10.1177/0148558X0902400107.
28. Limerick, B., & Field, T. (2003). Women's voices on developing an ethical public service. *Women in Management Review*, 18(8), 398-405. doi:10.1108/09649420310507488.
29. Lisic, L. L., Myers, L. A., Seidel, T. A., & Zhou, J. (2019). Does audit committee accounting expertise help to promote audit quality? Evidence from auditor reporting of internal control.
30. Luh, P.K. (2023). Gender of firm leadership, audit committee gender diversity and audit quality through the lens of audit fee: a Ghanaian insight, *Gender in Management*, Vol. ahead-of-print No. ahead-of-print. <https://doi.org/10.1108/GM-06-2022-0215>.
31. Naiker, V., & Sharma, D. S. (2009). Former audit partners on the audit committee and internal control deficiencies, *The Accounting Review*, 84(2), 559-587. doi.org/10.2308/accr.2009.84.2.559.
32. Oradi, J., & Izadi, J. (2019). Audit committee gender diversity and financial reporting: evidence from restatements. *Managerial Auditing Journal*, 35 (1), 67-92.
33. Rose, C. (2007). Does female board representation influence firm performance? The Danish evidence, *Corporate Governance An International Review*, 15(2), 404-413. doi:10.1111/j.1467-8683.2007.00570.x.
34. Saidu, M. & Aifuwa, H.O. (2020). Board Characteristics and Audit Quality: The Moderating Role of Gender Diversity, *International Journal of Business & Law Research*, 8(1):144-155.
35. Singh, V., Kumra, S., & Vinnicombe, S. (2002). Gender and impression management: Playing the promotion game. *Journal of business ethics*, 37(1), 77-89.
36. Stedham, Y., Yamamura, J. H., & Beekun, R. I. (2007). Gender differences in business ethics: Justice and relativist perspectives. *Business ethics: A European review*, 16(2), 163-174. doi:10.1111/j.1467-8608.2007.00486.x.
37. Thiruvadi, S., & Huang, H. W. (2011). Audit committee gender differences and earnings management, *Gender in Management: An International Journal*, 26(7), 483-498. doi.org/10.1108/17542411111175469.
38. Xie, B., Davidson, W. N., & DaDalt, P. J. (2003). Earnings management and corporate governance: the role of the board and the audit committee, *Journal of Corporate Finance*, 9(3), 295-316. [https://doi.org/10.1016/S0929-1199\(02\)00006-8](https://doi.org/10.1016/S0929-1199(02)00006-8).